

Handschrift Mozart in WEB expositie

Een selectie uit de topstukken van het Nederlands Muziek Instituut wordt de komende jaren gedigitaliseerd en van commentaar voorzien. Op deze manier kunnen ze onbeperkt virtueel worden doorgebladerd zonder dat de originele werken schade oplopen. Mozart's Gallimathias Musicum is het eerste project.

DOOR ELLEN KEMPERS

Wolfgang Amadeus Mozart was net tien jaar oud toen hij in 1766 *Gallimathias Musicum* componeerde ter gelegenheid van de inhuldiging van Prins Willem V als de nieuwe stadhouder van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Tijdens de festiviteiten aan het hof in Den Haag behoorde de familie Mozart tot de genodigden. Wolfgang speelde er verschillende van zijn 'Haagse' composities. Ook *Gallimathias* werd onder zijn leiding uitgevoerd door leden van de Hofkapel. Mozart speelde daarbij zelf de basso continuo partij en de solo op het clavecimbel.

Gallimathias Musicum betekent zoiets als 'muzikale wartaal'. Het is een potpourri bestaande uit zestien verschillende stukjes. Onder toezien oog van zijn vader heeft Mozart in *Gallimathias* geëxperimenteerd met verschillende compositietechnieken zoals de canon en de

fuga. Ondanks het hoge easy-listening-gehalte zijn er in dit vroege werk wel degelijk ook typische Mozartkwaliteiten aan te wijzen. Zijn gevoel voor stijl en humor zijn onmiskenbaar aanwezig.

WILHELMUSTHEMA

Ongetwijfeld zal de familie Mozart tijdens de première het stuk anders beluisterd hebben dan Prins Willem V en zijn gevolg. Sommige melodieën die eraan ten grondslag liggen, waren waarschijnlijk onbekend in Nederland. Musicologen hebben verschillende stukjes kunnen herleiden tot de oorspronkelijke bron. Een aantal andere stukjes vertonen sterke overeenkomsten met Duitse volksdansen en volksliedjes.

Het laatste stuk van *Gallimathias Musicum* is een fuga op het thema van het Nederlandse volksliedje *Wilhelmus van Nassau*, dat volgens Leopold Mozart overal in Nederland gefloten dan wel gezongen werd. De fuga eindigt met zes maten van het Wilhelmusthema voor alle instrumenten unisono. De melodie van het door Mozart gebruikte Wilhelmusthema klinkt overigens heel anders dan de melodie van ons huidige volkslied. Het *Wilhelmus* is door de eeuwen heen in verschillende bronnen overgeleverd en waarschijnlijk heeft Mozart een versie van de melodie gebruikt die hij kende uit zijn geboortestreek.

SCHEURLEERCOLLECTIE

Pas in de 19de eeuw komen muzikwetenschappers erachter dat er twee, elkaar aanvullende handschriften bestaan van *Gallimathias*. Eén ervan bevindt zich momenteel in de Bibliothèque National in Parijs, het andere in het Nederlands Muziek Instituut in Den Haag. Het 'Parijse' handschrift was in 1866 in het bezit gekomen van de verzamelaar Charles Malherbe. In 1894 kocht de Haagse verzamelaar Daniël François Scheurleer de 'Haagse' versie voor achttienhonderdvijftig mark van het antiquariaat Leo Liepmannsohn in Berlijn. De gemeente Den Haag kocht de Scheurleercollectie in 1933 en bracht deze onder in het Haags Gemeentemuseum. In 2000 werden de papieren muziekcollecties van het Gemeentemuseum ondergebracht in het Nederlands Muziek Instituut dat huisvesting vond in de Koninklijke Bibliotheek. In 2006 werd het beheer van deze collecties officieel overgedragen aan het Nederlands Muziek Instituut. In de eerste helft van de twintigste eeuw is het 'Haagse' handschrift meerdere keren uitgevoerd. Zo werd op initiatief van Scheurleer *Gallimathias Musicum* gespeeld tijdens het eerste openbare optreden van de Nederlandse Mozartvereniging op 24 januari 1903 in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht. Ook het manuscript was bij deze gelegenheid te bewonderen in een door Scheurleer samengestelde tentoonstelling.

De volledige tekst met luisterfragmenten is te lezen op www.nederlandsmuziekinstituut.nl